

## Dabartinė Rusijos politika Gruzijos atžvilgiu, atspindi Rusijos pastangas bet kokia kaina išlaikyti Abchazijos ir Pietų Osetijos „šaldytą“ konfliktų status quo.

### Kodėl Rusijai naudinga įtampa Pietų Osetijoje ir Abchazijoje?

Rugpjūčio 1-2 d. naktį Gruzija apšaudė separatistinio Pietų Osetijos regiono sostinę Čchinvalį. Nors Tbilisio tvirtinimu, susišaudymą pradėjo ne Gruzija, o Pietų Osetija, Rusija apkaltino Gruziją didinančią karinius dalinius Gruzijos ir Pietų Osetijos konflikto zonoje ir plataus masto ginkluotų veiksmų regione eskalavimu. Tačiau kyla klausimas, ar pati Rusija gali būti suinteresuota įtampos separatistiniuose Gruzijos regionuose kursymu? Ekspertai įvardija kelias priežastis, kurios leidžia teigti, jog būtent taip ir yra.

#### „Antrojo fronto“ atidarymas?

Krizę Pietų Osetijoje reikėtų vertinti kaip Gruzijos konflikto su kitu separatistiniu regionu – Abchazija – tęsinį. Priminsime, jog šių metų birželio – liepos mėnesiais Abchazijos teritorijoje įvyko keletas sprogimų, kurie suteikė pretekstą Abchazijai nutraukti visus kontaktus su Gruzija bei apkaltinti Tbilisį „valstybinio terorizmo politikos“ vykdymu. Be to, Abchazijos pareigūnai ėmė grasinti Tbilisiui „antrojo fronto“ atidarymu, jei Gruzija provokuos karinį konfliktą Abchazijoje arba Pietų Osetijoje. Konflikto su Pietų Osetija įkarštyje Gruzijoje pasirodė informacija, jog, priartinant Kremliui, Suchumis rugpjūčio 11–12 dienomis ketina pulti prie Kodorio tarpeklio esančią Aukštutinę Abchaziją, kurią šiuo metu kontroliuoja Gruzija ir kurioje įsikūrusi Tbilisiui palanki Abchazijos vyriausybė tremtyje. Be to, teigiama, jog aštrėjančią Gruzijos karinei konfrontacijai su separatistiniais regionais, Abchazija gali nutraukti elektros energijos iš Ingurio upės hidroelektrinės tiekimą į Gruziją (elektrinės damba yra Gruzijos teritorijoje, o pati elektrinė – Abchazijoje) bei sutrikdyti Baku-Tbilisio-Džeihanos naftotiekio, kuriuo transportuojama Kaspijos jūros nafta į Europos valstybes, darbą.\*

Ekspertų teigimu, taip Kremlius, veikdamas per lojalius separatistinius režimus, Tbilisiui leidžia suprasti, kad bet koks konflikto eskalavimas vienoje iš konflikto zonų gali peraugti į plataus masto karinius veiksmus tiek Abchazijoje, tiek Pietų Osetijoje. Akivaizdu, jog „dviejų frontų“ schema leidžia Rusijai išlaikyti nuolatinį spaudimą Gruzijai.

#### Grąžinti Gruziją prie „rusiško“ derybų stalo?

Ekspertai teigia, jog Maskva didindama spaudimą Gruzijai pirmiausiai siekia atgaivinti Pietų Osetijos „šaldyto“ konflikto suregulavimo formatą – Jungtinės kontrolės komisijos (JKK) veiklą, iš kurios Gruzija pasitraukė dar šių metų kovo mėnesį. Atsižvelgiant į tai, kad JKK sudaro Rusija, Rusijos Federacijai priklausanti Šiaurės Osetija, Gruzija, Pietų Osetija ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija (kaip pasyvi stebėtoja), akivaizdu, kad šio formato sudėtis palanki Rusijai, todėl jei būtų pratęsta neefektyvios JKK veikla, tai tik dar labiau įtvirtintų šio „šaldyto“ konflikto status quo. Būtent tai, ko ir siekia Rusija. Be to, Gruzijos grįžimas į JKK faktiškai reikštų, jog Tbilisio pripažįstama Rusijos „taikdariuska“ pajėgas kaip vienintelį šio „šaldyto“ konflikto tarpininką.

#### Kliūtys Gruzijos narystei NATO?

Aštrindama padėtį Abchazijoje ir Pietų Osetijoje Maskva siekia sužlugdyti Gruzijos pastangas integruotis į NATO. Remdamasi kariniais incidentais Abchazijoje ir Pietų Osetijoje, Rusija siekia pademonstruoti Alijansui, kad Gruzijos priėmimas į NATO (NATO Narystės veiksnių plano sutelkimo Gruzijai klausimą ketinama svarstyti šių metų gruodžio ir 2009 m. balandžio mėnesį vyksiančiuose Alijanso viršūnių susitikimuose) reikštų tai, jog Alijansas tiesiog importuoja separatistinius konfliktus į savo saugumo sistemą (o to NATO negali sau leisti).

Kai kurie analitikai teigia, jog Rusija ilgai visiškai sutikti su Abchazijos ir Pietų Osetijos reintegracija į Gruziją, tačiau tik Maskvai palankiomis sąlygomis. Tarkime, Rusija gali pasiūlyti Gruzijai kompromisinį variantą: išvesti savo taikdarius iš separatistinių regionų mainais į Gruzijos neutralitetą (nesijungimo į karinius blokus) įtvirtinimą bei Abchazijos ir Pietų Osetijos jėgos struktūrų laipsnišką integraciją į Gruzijos jėgos struktūras. Didžiausias tokio scenarijaus privalumas Maskvai būtų tai, kad Gruzija suteiktų plačiausiai įmanomą autonomiją Abchazijai ir Pietų Osetijai, tačiau ne tiesiogiai (tam labai priešlasi tiek Abchazija, tiek Pietų Osetija), bet tarpininkaujant Rusijai.

#### Naujų status quo įteisinimo priemonių paieškos

Kita vertus, Rusija gali ieškoti naujų būdų kaip įteisinti dabartinį status quo. Abchazijoje ir Pietų Osetijoje vis labiau svarstomas alternatyvus „šaldytų“ konfliktų sprendimo būdas – separatistinių regionų integracija į Sąjunginę Rusijos ir Baltarusijos valstybę. Sąjungines Rusijos bei Baltarusijos valstybės administracijos spaudos tarnybos atstovo Ivano Makuško teigimu, jei Abchazija ir Pietų Osetija oficialiai kreiptųsi dėl prisijungimo prie Sąjunginės valstybės, tai toks prašymas būtų nagrinėjamas nepaisant to, ar Gruzija pripažįsta šių respublikų suverenitetą, ar ne. Šio scenarijaus atveju formali Rusijos ir Baltarusijos Sąjunginės valstybės taptų teisiniu fasadu Pietų Osetijos ir Abchazijos politiniams savarankiškumui.

#### Išlaikyti konfliktinių zonų uždaramą

Karinės įtampos didinimas Abchazijoje ir Pietų Osetijoje Rusijai tampa kaip įrankis užkirsti kelią JAV ir ES įsitraukimui į Gruzijos „šaldytų“ konfliktų suregulavimo procesą. Naudodamasi karinio konflikto įtampos separatistiniuose Gruzijos regionuose didėjimu, Maskva ne tik vykdo propagandos kampaniją nukreiptą prieš Vakarų (JAV specialiosios tarnybos kaltinamos rengiančios gruzinų diversantų būrius, kurie vykdo teroristines akcijas Abchazijoje ir Pietų Osetijoje), tačiau veikdama per Abchazijos ir Pietų Osetijos de facto vyriausybės žlugdo įvairias Vakarų siūlomąs ir Rusijai nepalankias „šaldytų“ konfliktų taikos suregulavimo iniciatyvas. Pavyzdžiui, liepos 8 – 11 d. Gruzijoje lankėsi JAV valstybės sekretorė Condoleezza Rice, kuri paragino tarptautinę bendruomenę aktyviau įsitraukti į „šaldytų“ konfliktų suregulavimą Gruzijoje. Netrukus po C. Rice vizito, Vokietijos užsienio reikalų ministras Frankas-Walteris Steinmeieris parengė Gruzijos ir Abchazijos trijų etapų taikos planą.

Pagal šį planą, pirmajame etape turėtų būti nutraukti kariniai veiksmai ir imtasi tarpusavio pasitikėjimą stiprinančių priemonių, kurios taptų Gruzijos ir Abchazijos tiesioginių derybų pagrindu. Šiame etape taip pat numatoma grąžinti į Abchaziją 250 tūkst. gruzinų pabėgėlių. Antrajame etape numatoma vystyti bendrus Gruzijos ir Abchazijos ekonomikos atstatymo projektus, o trečiajame etape – apibrėžti būsimą Abchazijos politinį ir teisinį statusą.

Rusija reaguodama į Vokietijos pasiūlytą taikos planą pareiškė, kad 250 tūkst. pabėgėlių grąžinimas į Abchaziją yra nerealias, kol padėtis Abchazijoje nebus stabilu, o Abchazijos de facto vadovas Sergejus Bagapšas pareiškė, kad net neketina svarstyti Abchazijos politinio statuso klausimo to, kol Tbilisio karinės pajėgos nebus atitrauktos iš Kodorio tarpeklio ir nebus sudarytos dvišalės Abchazijos ir Gruzijos palaubos (šioms Abchazijos reikalavimams nepritaria Tbilisio).

#### Siekis išvengti separatizmo proveržio Rusijos viduje?

Rusijos politologų teigimu, per pastaruosius kelerius metus vykusiuose neformaliuose Pietų Osetijos ir Gruzijos politikų susitikimuose, vakarietiško organizacijų atstovai ne kartą yra iškelę idėją dėl Pietų Osetijos pripažinimo, bet tik su sąlyga, jei Pietų Osetija atsisakytų prorusiškos geopolitinės orientacijos, o Šiaurės Osetija pasitrauktų iš Rusijos Federacijos sudėties ir taip būtų sudaryta galimybė sukurti vieningą Pietų ir Šiaurės Osetijos demokratinę valstybę, kuri analogiškai Kosovui įgytų tarptautinio protektorato statusą. Rusijos politologų teigimu, Vakarų projektuojama „šaldyto“ konflikto Pietų Osetijoje suregulavimo planą sudaro šie etapai:

- Pietų Osetija atsisako savo prorusiškos geopolitinės orientacijos;
- Pietų Osetija pasitraukia iš 1992 m. sudarytos Dagomysio taikos sutarties, įtvirtinusios dabartinį „šaldyto“ konflikto suregulavimo formatą bei padeda tiesioginį dialogą su Gruzija dėl savo politinio statuso nustatymo;
- Derybų su Gruzija metu Pietų Osetija tampa JT arba ES protektoratu, Pietų Osetija pripažįstama „laikiniškai nepriklausoma“ ir jos teritorijoje dšlokuojamos tarptautinės policijos pajėgos;
- Pietų Osetija su ES ir JAV parama pradeda palaipsniui plėtoti „demokratinės osetinų valstybės“ idėją, kartu skatinama separatistines nuotaikas Šiaurės Osetijoje;
- Šiaurės Osetija pasitraukia iš Rusijos Federacijos sudėties, susijungia su Pietų Osetija ir kartu sukuria bendrą valstybę, kuri analogiškai Kosovo atvejui tampa pavaldi ES ir JAV. Į Šiaurės Kaukazą ateina NATO.

#### Akivaizdu, jog įtampos tarp Pietų Osetijos ir Gruzijos didinimas tarnaui kaip Rusijos įrankis sutraukti bet kokius sąitus siejančius Pietų Osetiją (o per ją ir Šiaurės Osetiją) su Vakarais.

#### Ar Gruzija turi išeitį?

2008-uosius galima drąsiai pavadinti „šaldytų“ konfliktų metais. Priminsime, kad šių metų balandžio 16 d. tuometinis Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas pasirašė dekretą, įteisinęs oficialius bei tiesioginius Rusijos Federacijos santykius su nepriklausomybės siekiančiais Gruzijos regionais – Abchazija ir Pietų Osetija. Šiuo V. Putino dekretu pripažįstamas Abchazijos ir Pietų Osetijos de facto vyriausybę leidžiamų įstatyminių aktų teisėtumas, o taip pat Rusijos ministerijos ir kitoms žinyboms įstatymams nurodoma aktyviai plėtoti dvišalius santykius su atitinkamomis Abchazijos ir Pietų Osetijos de facto institucijomis prekybos, ekonomikos, socialinėje, mokslo ir kultūrinėje srityse bei įtraukti į šį bendradarbiavimo įvairius Rusijos regionus. Mėnėme V. Putino dekretu numatoma Rusijos žinybinių įstaigų tiesioginės teisinės pagalbos tiek Abchazijos ir Pietų Osetijos de facto vyriausybėms, tiek ir šių separatistinių Gruzijos regionų gyventojams (kurių daugumą turi ir Rusijos pilietybę). V. Putino dekretu taip pat numatoma Rusijos vyriausybės įvairių ekonominių iniciatyvų Abchazijoje ir Pietų Osetijoje plėtra bei Rusijos piliečių gyvenančių šiuose separatistiniuose regionuose, interesų gynyba. Taip pat dar šių metų kovo 6 d. Kremlius vienpusiškai atšaukė 1996 m. sausio 19 d. NVS viršūnių susitikime priimtą sprendimą dėl ekonominių sąsajų Abchazijai.

Akivaizdu, jog vienintelė išeitis Gruzijai, siekiančiai išspręsti „šaldytus“ konfliktus – šį konfliktą reguliavimui mechanizmai internacionalizavimas (Rusijos taikdaryų pakeitimas tarptautinėmis taikos palaikymo pajėgomis, Vakarų valstybių įsitraukimas „šaldytų“ konfliktų derybinius formatus ir kt.), tačiau „šaldytų“ konfliktų internacionalizavimo būtina sąlyga ir toliau išliks nepakitusi – Rusijos sutikimas ir politinė valia keisti „šaldytų“ konfliktų status quo. Ženklių, jog visa tai gali atsirasti – kol kas nėra.

Numeris 12 (12)  
2008 rugpjūčio 7 diena  
Dvisavaitinis analitinis-informacinis biuletenis apie politinius, ekonominius ir socialinius procesus NVS erdvėje

Išleido Rytų geopolitikos studijų centras



www.rytugeopolitika.lt

\* Šis scenarijus svarstomas nepaisant to, kad naftotiekis Baku-Tbilisio-Džeihanas nuo Abchazijos nutolęs 130 km., o nuo Pietų Osetijos – 55 km.

**Rytų geopolitikos studijų centro tikslas** – tapti institucija, kurias Vakaruose jau seniai įprasta vadinti idėjų kalvėmis, smegenų centrais.

Centras, būdamas tiltas, jungiančias intelektualinį-akademinių potencialą su praktine politika, siekia prisidėti prie Lietuvos „smegenų centry“ mokyklos kūrimo ir stiprinimo.

Centras siekia sustiprinti eksperiminius Lietuvos pajėgumus, nagrinėjant ir vertinant politinius, ekonominius ir socialinius reiškinius NVS erdvėje. Lietuvai esant dinamiškoje geopolitinėje būsenoje neišvengiamai kyla poreikis strategiškai įvertinti iš Rytų kylančias galimybes ir grėsmes, jų poveikį Lietuvos nacionaliniams interesams ir sukurti ilgalaitį užsienio politikos Rytų atžvilgiu modelį.

Rytų geopolitikos studijų centro 2008 metais parengtos analitinės studijos:

- „Naujas ES ir Rusijos strateginis susitarimas: žvilgsnis iš Lietuvos“

Centras 2008 metais dar planuoja parengti šias analitines studijas:

- „Rusijos politinis ir ekonominis elitas: „silviki“, liberalai, technokratai“
- „Rusija po prezidento rinkimų: ekonominės ir politinės raidos scenarijai“
- „Rusijos ir Baltarusijos sąjunginės valstybės perspektyvos“